

प्रश्न पत्र संख्या / Que. Paper No. : II/25-26/B-12-1/

SET - A

वेद विभूषण द्वितीय वर्ष परीक्षा / Veda Vibhushan Second Year Examination

कक्षा 12वीं / उत्तर मध्यमा - II / Class 12<sup>th</sup> / Uttar Madhyama - II

वर्ष / Year 2025-26

विषय - संस्कृत / Subject - Sanskrit

- इस प्रश्न पत्र में कुल 12 पृष्ठ हैं।
- सभी प्रश्न हल करना अनिवार्य है।
- प्रत्येक प्रश्न के सामने अंक दर्शाए गए हैं।
- सभी प्रश्न के उत्तर यथास्थान पर ही लिखें।

- This question paper contains 12 Pages.
- It is mandatory to attempt all the questions.
- Marks are indicated against each question.
- Write down the answers of all the question at the appropriate places.

विद्यार्थी का अनुक्रमांक (अंकों में) / Student's Roll No. (In Figures)

|  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |
|--|--|--|--|--|--|--|--|--|--|--|--|--|
|  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |
|--|--|--|--|--|--|--|--|--|--|--|--|--|

विद्यार्थी का अनुक्रमांक (शब्दों में) / Student's Roll No. (In Words)

|  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |
|--|--|--|--|--|--|--|--|--|--|--|--|--|
|  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |
|--|--|--|--|--|--|--|--|--|--|--|--|--|

(उदाहरण - अनुक्रमांक अंकों में - 24250001, अनुक्रमांक शब्दों में - दो चार दो पाँच शून्य शून्य शून्य एक)

(Example - Roll No. in figures - 24250001, Roll No. in words - Two Four Two Five Zero Zero Zero One)

केन्द्र क्रमांक / Centre Number -

|  |  |  |
|--|--|--|
|  |  |  |
|--|--|--|

सूचना - पर्यवेक्षक उपर्युक्त सभी प्रविष्टियों की जांच उपरान्त हस्ताक्षर करें।

Note - Supervisor should check all the above entries and then sign.

.....

विद्यार्थी के हस्ताक्षर

Signature of Student

उपर्युक्त प्रविष्टि का सत्यापन किया गया तथा बुकलेट संख्या की प्रविष्टि उपस्थिति पत्रक में कर दी गई है।  
The above entry has been verified and booklet no. has been entered in attendance sheet.

|                                                                                          |                      |                       |               |
|------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------|-----------------------|---------------|
| कक्ष पर्यवेक्षक का पूरा नाम व हस्ताक्षर / Full name and signature of the Room Supervisor | पूरा नाम / Full Name | हस्ताक्षर / Signature | दिनांक / Date |
|------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------|-----------------------|---------------|

|                                                                                   |                      |                       |               |
|-----------------------------------------------------------------------------------|----------------------|-----------------------|---------------|
| मूल्यांकनकर्ता का पूरा नाम व हस्ताक्षर / Full name and signature of the Evaluator | पूरा नाम / Full Name | हस्ताक्षर / Signature | दिनांक / Date |
|-----------------------------------------------------------------------------------|----------------------|-----------------------|---------------|

|                                                                                                                         |                      |                       |               |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------|-----------------------|---------------|
| मुख्य परीक्षक / पुनर्मूल्यांकनकर्ता का पूरा नाम व हस्ताक्षर / Full name & signature of the Head Examiner / Re-evaluator | पूरा नाम / Full Name | हस्ताक्षर / Signature | दिनांक / Date |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------|-----------------------|---------------|

(केवल प्रतिष्ठान कार्यालय उपयोग हेतु)

For the use of Pratishthan's Office only)

मूल्यांकनकर्ता द्वारा आवश्यक रूप से भरा जाए।

To be mandatorily filled in by the Evaluator.

| प्रश्न संख्या<br>Question No. | मूल्यांकनकर्ता द्वारा प्रदत्त अंक / Marks awarded by the Evaluator | मुख्य परीक्षक / पुनर्मूल्यांकनकर्ता द्वारा प्रदत्त अंक / Marks awarded by the Head Examiner / Re-evaluator |
|-------------------------------|--------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| 1                             |                                                                    |                                                                                                            |
| 2                             |                                                                    |                                                                                                            |
| 3                             |                                                                    |                                                                                                            |
| 4                             |                                                                    |                                                                                                            |
| 5                             |                                                                    |                                                                                                            |
| 6                             |                                                                    |                                                                                                            |
| 7                             |                                                                    |                                                                                                            |
| 8                             |                                                                    |                                                                                                            |
| 9                             |                                                                    |                                                                                                            |
| 10                            |                                                                    |                                                                                                            |
| 11                            |                                                                    |                                                                                                            |
| 12                            |                                                                    |                                                                                                            |
| 13                            |                                                                    |                                                                                                            |
| 14                            |                                                                    |                                                                                                            |
| 15                            |                                                                    |                                                                                                            |
| योग / Total                   |                                                                    |                                                                                                            |



|                     |   |                          |   |                          |
|---------------------|---|--------------------------|---|--------------------------|
| पूर्व पृष्ठ अंक योग | + | वर्तमान पृष्ठ प्राप्तांक | = | इस पृष्ठ के अंकों का योग |
|---------------------|---|--------------------------|---|--------------------------|

|                                     |                                                                                                                                                             |         |
|-------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------|
| संस्कृत / Sanskrit<br>25-26/B-12 -1 | वेद विभूषण द्वितीय वर्ष परीक्षा / Veda Vibhushan Second Year Examination<br>कक्षा 12 वीं / उत्तर मध्यमा - II / Class 12 <sup>th</sup> / Uttar Madhyama - II | SET - A |
|-------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------|

प्रश्न पत्र संख्या / Que. Paper No. : II/25-26/B-12-1/

विषय - संस्कृत / Subject - Sanskrit

पूर्णांक / Max. Marks - 100

समय / Time - 3 घंटे/3 Hours

खण्ड क

(अपठितावबोधनम् - 20 अङ्काः)

प्र.1. अधोलिखितम् अपठितगद्यांशं पठित्वा प्रश्नानाम् उत्तराणि लिखत —

नृपः अपश्यत् यत् साधुः अतीव तन्मयभावेन आश्रमस्य समीपे पृथिवीं खनति स्म। खनित्रेण खननकार्यं कुर्वन् सः श्रान्तोऽभवत् । सः नृपस्य स्वागतमकरोत् तत्पश्चात् स्वकार्ये संलग्नः अभवत् । नृपोऽवदत् - अहं जिज्ञासावशः भवतां सकाशम् आगच्छम्। अहं ज्ञातुमिच्छामि यत् जीवने सफलतायाः किं रहस्यम् ? किं कार्यं सर्वाधिकमावश्यकमस्ति ? सर्वतः प्रथमं मया किं करणीयम् ? एतच्छ्रुत्वा साधुः तूष्णीमभवत्। भूमिखननकार्ये एव संलग्नोऽभवत् । किञ्चित्कालपर्यन्तं नृपः तमपश्यत्। खननकार्यं कुर्वन्तं साधुं दृष्ट्वा सः दयाभिभूतोऽभवत्। नृपोऽवदत् - भवान् खनित्रं मह्यं प्रयच्छ, अहमेतत् कार्यं करिष्यामि। साधुः तस्मै खनित्रमयच्छत्। नृपः खननकार्ये संलग्नः अभवत्। सूर्ये अस्तंगते नृपः साधुमकथयत् - “यदि भवान् मम प्रश्नानामुत्तरं न जानाति, तर्हि अहम् इतः गमिष्यामि।” साधुः कथयति - “यः स्वकार्याणि मनोयोगेन करोति तस्य सहाय्यार्थं सर्वे आगच्छन्ति।”

1. एकपदेन उत्तरत -

1 × 5 = 5

क. आश्रमस्य समीपे कः पृथिवीं खनति स्म ?

.....

ख. केन उपकरणेन साधुः भूमिं खनति स्म ?

.....

ग. कस्मिन् कार्ये एव संलग्नोऽभवत् ?

.....

घ. कः तस्मै खनित्रमयच्छत् ?

.....

|                     |   |                          |   |                          |
|---------------------|---|--------------------------|---|--------------------------|
| पूर्व पृष्ठ अंक योग | + | वर्तमान पृष्ठ प्राप्तांक | = | इस पृष्ठ के अंकों का योग |
|---------------------|---|--------------------------|---|--------------------------|

|                                     |                                                                                                                                                             |         |
|-------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------|
| संस्कृत / Sanskrit<br>25-26/B-12 -1 | वेद विभूषण द्वितीय वर्ष परीक्षा / Veda Vibhushan Second Year Examination<br>कक्षा 12 वीं / उत्तर मध्यमा - II / Class 12 <sup>th</sup> / Uttar Madhyama - II | SET - A |
|-------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------|

ड. प्रश्नान् श्रुत्वा साधुः किमभवत् ?

-----

2. पूर्णवाक्येन उत्तरत -

2 × 5 = 10

क. दयाभिभूतः नृपः साधुं दृष्ट्वा किमवदत् ?

-----

-----

ख. सूर्ये अस्तंगते नृपः साधुं किमकथयत् ?

-----

-----

ग. सः किमर्थं श्रान्तोऽभवत् ?

-----

-----

घ. नृपः किं ज्ञातुमिच्छति ?

-----

-----

ड. साधुः किं कथयति ?

-----

-----

3. अस्य अनुच्छेदस्य कृते उपयुक्तं शीर्षकं संस्कृतेन लिखत ।

1

-----

|                     |   |                          |   |                          |
|---------------------|---|--------------------------|---|--------------------------|
| पूर्व पृष्ठ अंक योग | + | वर्तमान पृष्ठ प्राप्तांक | = | इस पृष्ठ के अंकों का योग |
|---------------------|---|--------------------------|---|--------------------------|

|                                     |                                                                                                                                                             |         |
|-------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------|
| संस्कृत / Sanskrit<br>25-26/B-12 -1 | वेद विभूषण द्वितीय वर्ष परीक्षा / Veda Vibhushan Second Year Examination<br>कक्षा 12 वीं / उत्तर मध्यमा - II / Class 12 <sup>th</sup> / Uttar Madhyama - II | SET - A |
|-------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------|

4. व्याकरणाश्रितप्रश्नाः -

1 × 4 = 4

क. 'अहं जिज्ञासाभावेन भवतां सकाशम् आगच्छम्।' अत्र भवताम् इति पदं कस्मै प्रयुक्तम् ?

(अ) साधवे (आ) नृपाय (इ) आश्रमाय (ई) किमपि न

ख. 'समीपम्' इति शब्दस्य पर्यायपदं किं प्रयुक्तम् ?

(अ) पार्श्वे (आ) सकाशम् (इ) पश्चात् (ई) किमपि न

ग. 'आगच्छन्ति' इति क्रियापदस्य कर्तृपदं किं प्रयुक्तम् ?

(अ) सर्वे (आ) तस्य (इ) सहायतार्थ (ई) किमपि न

घ. अत्र गद्यांशे 'उदिते' इत्यर्थे किम् विलोमपदं प्रयुक्तम् ?

(अ) अस्तङ्गते (आ) जीवने (इ) खननकार्ये (ई) किमपि न

खण्ड ख

(रचनात्मककार्यम् - 15 अङ्काः)

प्र.2. निम्नलिखितं विषयम् अधिकृत्य मञ्जूषाप्रदत्तशब्दानां साहाय्येन न्यूनातिन्यूनं पञ्चभिः संस्कृतवाक्यैः एकम्

अनुच्छेदं लिखत -

1 × 5 = 5

'योगस्य लाभाः'

(मञ्जूषा - शरीरम्, स्वस्थः, जनाः, आनन्दम्, प्रातःकाले, मानसिकम्, स्वास्थ्यम्, स्फूर्तिः, भवति, अनुभवन्ति, सर्वे, छात्राः, समयानुसारम्, यथाशक्ति)



|                     |   |                          |   |                          |
|---------------------|---|--------------------------|---|--------------------------|
| पूर्व पृष्ठ अंक योग | + | वर्तमान पृष्ठ प्राप्तांक | = | इस पृष्ठ के अंकों का योग |
|---------------------|---|--------------------------|---|--------------------------|

|                                     |                                                                                                                                                             |         |
|-------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------|
| संस्कृत / Sanskrit<br>25-26/B-12 -1 | वेद विभूषण द्वितीय वर्ष परीक्षा / Veda Vibhushan Second Year Examination<br>कक्षा 12 वीं / उत्तर मध्यमा - II / Class 12 <sup>th</sup> / Uttar Madhyama - II | SET - A |
|-------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------|

प्र.4. अधोलिखितानि वाक्यानि संस्कृतभाषया अनूद्य लिखत ।

1 × 5 = 5

क. मैं पिताजी के साथ घर जाता हूँ । / I go home with my father.

-----

ख. हम संस्कृत पढ़ते हैं । / We study Sanskrit.

-----

ग. मेरी माँ एक परिश्रमी महिला है ।

My mother is a hard-working woman.

-----

घ. चारों वेद ईश्वर की वाणी हैं ।

The four Vedas are words of *Ishvara*.

-----

ङ. तालाब के चारों ओर छोटे वृक्ष हैं ।

There are small trees all around the pond.

-----

खण्ड - ग

(अनुप्रयुक्त व्याकरणम् - 25 अङ्काः)

प्र.5. अधोलिखितपदानां विग्रहवाक्यपूर्वकं समासं निर्दिशत —

1 × 5 = 5

पदम्

विग्रहः

समासनाम

क. लोकपालैः

.....

.....

ख. हरिकृष्णौ

.....

.....

|  |   |                     |
|--|---|---------------------|
|  | 5 | वर्ष/Year - 2025-26 |
|--|---|---------------------|

|                     |   |                          |   |                          |
|---------------------|---|--------------------------|---|--------------------------|
| पूर्व पृष्ठ अंक योग | + | वर्तमान पृष्ठ प्राप्तांक | = | इस पृष्ठ के अंकों का योग |
|---------------------|---|--------------------------|---|--------------------------|

|                                     |                                                                                                                                                             |         |
|-------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------|
| संस्कृत / Sanskrit<br>25-26/B-12 -1 | वेद विभूषण द्वितीय वर्ष परीक्षा / Veda Vibhushan Second Year Examination<br>कक्षा 12 वीं / उत्तर मध्यमा - II / Class 12 <sup>th</sup> / Uttar Madhyama - II | SET - A |
|-------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------|

- ग. राजहंसा: .....
- घ. राजसेवक: .....
- ङ. प्रकृतिकृपणा: .....

प्र.6. अधोलिखितपदानां लिङ्ग, विभक्तिः, वचनं च लिखत — 1 × 5 = 5

|              | लिङ्गम् | विभक्तिः | वचनम् |
|--------------|---------|----------|-------|
| क. प्रजानाम् | .....   | .....    | ..... |
| ख. विधौ      | .....   | .....    | ..... |
| ग. अश्रुभिः  | .....   | .....    | ..... |
| घ. नदीनाम्   | .....   | .....    | ..... |
| ङ. असौ       | .....   | .....    | ..... |

प्र.7. रेखाङ्कितपदान्याश्रित्य कारकविभक्तीं तत्कारणं निर्णयत - 1 × 5 = 5

- तेभ्यो नरेभ्यो नमः ।  
.....
- लोकापवादाद् भयम् ।  
.....
- तिस्रो गतयो भवन्ति वित्तस्य ।  
.....
- येषु एते निवसन्ति निर्मलगुणाः ।  
.....



|                     |   |                          |   |                          |
|---------------------|---|--------------------------|---|--------------------------|
| पूर्व पृष्ठ अंक योग | + | वर्तमान पृष्ठ प्राप्तांक | = | इस पृष्ठ के अंकों का योग |
|---------------------|---|--------------------------|---|--------------------------|

|                                     |                                                                                                                                                             |         |
|-------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------|
| संस्कृत / Sanskrit<br>25-26/B-12 -1 | वेद विभूषण द्वितीय वर्ष परीक्षा / Veda Vibhushan Second Year Examination<br>कक्षा 12 वीं / उत्तर मध्यमा - II / Class 12 <sup>th</sup> / Uttar Madhyama - II | SET - A |
|-------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------|

5. क्षत्रियाः पराक्रमैः शत्रून् हत्वा सिद्धिं प्राप्नुवन्ति ।

प्र.8. कोष्ठकाद् उचितपदानि चित्वा रिक्तस्थानं पूरयत —

1 × 5 = 5

वैयाकरणः, तुरगः, कादम्बरी, पुरुषायुषजीविन्यः, वापी

- क. वापिन् + इन् .....
- ख. पुरुषायुष-जीव् + इन् + डीप् .....
- ग. कादम्ब + रा + क + डीष् .....
- घ. तुर + गम् + ड .....
- ङ. व्याकरण + अण् .....

प्र.9. रेखाङ्कितपदान्याधृत्य प्रश्ननिर्माणं क्रियताम् —

1 × 5 = 5

1. सत्यं बृहत् ऋतम् उग्रं दीक्षा तपः यज्ञः च एते पृथिवीं धारयन्ति ।

2. वसुधानी शब्दस्यार्थः धनस्य धारिका ।

3. अश्विनौ देवौ यस्याः पृथिव्याः परिमाणस्य मानं चक्रतुः ।

4. पृथिवी सा कामधेनुरूपाः मनःकामनाः दोग्धु ।

5. अहं पृथिव्याः पुत्रोऽस्मि पृथिवी मम माता अस्ति ।

|                     |   |                          |   |                          |
|---------------------|---|--------------------------|---|--------------------------|
| पूर्व पृष्ठ अंक योग | + | वर्तमान पृष्ठ प्राप्तांक | = | इस पृष्ठ के अंकों का योग |
|---------------------|---|--------------------------|---|--------------------------|

|                                     |                                                                                                                                                             |         |
|-------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------|
| संस्कृत / Sanskrit<br>25-26/B-12 -1 | वेद विभूषण द्वितीय वर्ष परीक्षा / Veda Vibhushan Second Year Examination<br>कक्षा 12 वीं / उत्तर मध्यमा - II / Class 12 <sup>th</sup> / Uttar Madhyama - II | SET - A |
|-------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------|

खण्ड: - घ

(पठितावबोधनम् - 40 अङ्काः)

प्र.10. अधोदत्तान् पद्यांशं पठित्वा प्रश्नानां समाधानानि लिखन्तु —

2 × 5 = 10

यत्र नार्यस्तु पूज्यन्ते रमन्ते तत्र देवताः।  
यत्रैतास्तु न पूज्यन्ते सर्वास्तत्राफलाः क्रियाः ॥ १ ॥  
दानं भोगो नाशस्तिस्त्रो गतयो भवन्ति वित्तस्य।  
यो न ददाति न भुङ्क्ते तस्य तृतीया गतिर्भवति ॥ २ ॥  
यद्वात्रा निजभालपट्टलिखितं स्तोत्रं महद् वा धनं  
तत्प्राप्नोति मरुस्थलेऽपि नितरां मेरौ ततो नाधिकम्।  
तद्दधीरो भव वित्तवत्सु कृपणां वृत्तिं वृथा मा कृथाः  
कूपे पश्य पयोनिधावपि घटो गृह्णाति तुल्यं जलम् ॥ ३ ॥

1. नार्यः कुत्र पूज्यन्ते ?

-----

2. वित्तस्य कति गतयः भवन्ति ?

-----

3. कुत्र गत्वापि ततोऽधिकं न लभ्यते ?

-----

4. कस्य तृतीया गतिः भवति ?

-----

5. कुत्र सर्वाः क्रियाः अफलाः भवन्ति ?

-----

|                     |   |                          |   |                          |
|---------------------|---|--------------------------|---|--------------------------|
| पूर्व पृष्ठ अंक योग | + | वर्तमान पृष्ठ प्राप्तांक | = | इस पृष्ठ के अंकों का योग |
|---------------------|---|--------------------------|---|--------------------------|

|                                     |                                                                                                                                                             |         |
|-------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------|
| संस्कृत / Sanskrit<br>25-26/B-12 -1 | वेद विभूषण द्वितीय वर्ष परीक्षा / Veda Vibhushan Second Year Examination<br>कक्षा 12 वीं / उत्तर मध्यमा - II / Class 12 <sup>th</sup> / Uttar Madhyama - II | SET - A |
|-------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------|

प्र.11. अधोलिखित प्रश्नानाम् उत्तरं 25-30 शब्दैः उत्तरत —

2 × 5 = 10

1. धूम-ज्योतिः सलिल-मरुतां सन्निपातः कः ?

---

---

2. कः शचीपतिः ?

---

---

3. चेतनाऽचेतनेषु के प्रकृतिकृपणाः ?

---

---

4. मुद्राराक्षसं नाटकं केन विरचितम् ?

---

---

5. अन्यपदार्थप्रधानः कः समासः ?

---

---

प्र.12. अधोलिखितप्रश्नानाम् उत्तरं 40-50 शब्दैः उत्तरत —

3 × 4 = 12

1. सायणाचार्यस्य परिचयं लिखत ।

---

|                     |   |                          |   |                          |
|---------------------|---|--------------------------|---|--------------------------|
| पूर्व पृष्ठ अंक योग | + | वर्तमान पृष्ठ प्राप्तांक | = | इस पृष्ठ के अंकों का योग |
|---------------------|---|--------------------------|---|--------------------------|

|                                     |                                                                                                                                                             |         |
|-------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------|
| संस्कृत / Sanskrit<br>25-26/B-12 -1 | वेद विभूषण द्वितीय वर्ष परीक्षा / Veda Vibhushan Second Year Examination<br>कक्षा 12 वीं / उत्तर मध्यमा - II / Class 12 <sup>th</sup> / Uttar Madhyama - II | SET - A |
|-------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------|

---

---

---

---

---

---

---

---

2. मेघदूतविषये लघुनिबन्ध लिखत ।

---

---

---

---

---

---

---

---

3. पञ्चमहाकाव्यानां तेषां कवीनां च नामानि लिखत ?

---

---

---

---

---

---

---

---

4. ईशोपनिशदः त्रीन् मन्त्रान् लिखत ?

---

---

---

---

---

---

---

---



